

چراامر پژوهش در ایران، بدل به امری تزیینی و کم اثر گذار شده است؟

پژوهشو آرامش؛یکارتباط گمشده

طرح نو | باجستوجوی سادهای در اینترنت، می توان به لیستی از پژوهشکدههای موجود در ایران دست یافت؛ ر ستی که تعداد این پژوهشکده هارا چیزی میان ۹۵ تا ۱۰۰ عندان تخمین میزند؛ پژوهشکده هایی در زمینه علوم انسانی پزشکی، علوم میکنسی، دینی، ورزشی و ... سیایت وزارت علیوم هیم در دو بخش جداگانیه – مراکز پژوهشی و پژوهشگاهها - لیستی از این مراکز ارایه داده است که در زمینه پژوهشگاهها ۳۷ پژوهشگاه با وابستگی

به وزار تخانههای گوناگون، دستگاههای اجرایی، خصوصی، درون دانشگاهی و نهادهای عمومی غیردولتی وجود داردو در حـوزه مراکـز پژوهشــی نیز ۲۷۳ عنــوان مرکز پژوهشــی مشــغول به کارند این درحالی اسـت که میان مرکز پژوهشی و پژوهشگاه به خودی خبود تفاوتهای وهشـــی در صورتی تاسیس نــای پژوهشــی دانشــگاه از ر ر ترکرد فاحشـــی وجود دارد. مرکز پژوهشـــ میشــود که حــدود فعالیتهــای پژ سطح یک دانشکده فراتر باشد و ایجاد موسسهای در

دانشگاه یا به صورت م از هر لحاظ از مرکز پژوهشی بزرگ تر است و در صور تی که بر استخداد در طریز در میداد. فعالیتهای پژوهشی در سطح گسترده مور دنظر باشد. واحد پژوهشی مستقل (پژوهشگاه) با شــرایط دارا بودن ۲موسســه پژوهشی (پژوهشــکده) و داشــتن امکانات و تجهیزاتمستقل برای امور تحقیقاتی، حتیمی تواندنسبت به ارایه دوره کارشناسی ارشد و دکترای پژوهشی اقدام به فعالیت کند. بااین حال بسیاری از این مراکز سایتهای

متقل ضرورت یابد. پژوهشگاه اما اینترنتی فعالی ندارند تابتوان اخبارشان را رصد کردوبرای اطلاع از عملكردشان قطعابايدراه ديگرى ج دیگر باعنوان اهمیت کار پژوهشی، از ارایه گزارش عملکرد دستشستهاند.برای دیگرانی که در جامعه زندگی می کنند، شاید هیچ یک از این موارد دارای اهمیت نباشد و آنها تنها بخواهند در هر زمینه ای صرفاً وضع زندگی شان بهتر شود. امری که با کار پژوهشی دقیق می توان به انجـام آن امید داشت. حال، فارغ از تعداد مراکز پژوهشی و پژوهشگاهها،

آنچه دارای اهمیت است کیفیت کار آنها و اثر گذاری شان ت و این اثر گذاری چنان که بسیاری از پژوهشگران هم بر آن تاکید دارند، در گام نخست باید خود را در بهبود شرایط زندگی مردم نشان دهد. از این رو «طرح نو» بر آن شده تا در این مجال به مشکلات امر پژوهش در ایران، ضعفها و کاستیهایش نگاه دوباره داشته باشد و امیدوار باشد که این مراکز بتواننداثر قابل تاملی در بهبود زندگی مردم و نیز گسترش آرامش ورفاه در جامعه بر جانهند.

عدمانطباق پژوهشهای داخلی بانیازهای مردم

پژوهش در ابتدا باید در پاس خ به یک نیاز صورت بگیرد. این امـــُر می تواند در هر حوزهای انجام شـــودامــا وقتی که مبتنی بر نیاز نباشــد و بخواهیم صرفا مدر کی بگیریــم و درنهایت مانند خیلیهای دیگر باشــیم و مدر کمان را زیر بغلمان بزنیم، بحث دیگری است. این اخذ مدرک در پایانش همراه با پژوهش است اما بسیاری از این پژوهش ها نوعی کپی کاری هستند و مبتنی بر

، پرر س حرده سبب در نتیجه آموزشهای قدیمی دوباره تکرار نمی شوند. در ایران اما شده در دادی رروی پژوهشها دکوری و غیر کاربردی شدهاند چراکه منطبق با نیاز اجتماعی، فرهنگی و خدماتی کشور نیستند و شکافی میان نظام بازار کار با آموزش و پژوهش ازسُـویی وازسوی دیگر میان پژوهشهای حوزههای گوناگون با یکدیگر وجود دارد.

در کشور ما این نکته مغفول است که پیشرفت علم به صورت انباشت تدریجی است اما پژوهشها به صورت گسسته و مقطعی انجام می شوند و معلوم نیست برای مثال در حوزه علوم انسانی یاسایر علوم، چقدر می توان میان اینها با یکدیگر ار تباط برقرار کرد، چرا که یکسری کارهای پراکنده و بسدون توجه به بازار،

روند پیشرفت جهان و ... انجام گرفته است و این پرسش مطرح نشُده که تا این روز ما به چه سوالاتی پاستخ گفتهایم و بعد از این میخواهیم به چه پاستخ دهیم؟ سوالاتمان جدید نیست و هزاران بار تکرار شدهاند و دلیلش هم این است که نتوانسته ایم مرسائل جامعه را به درستی تشخیص دهیم. این امر در حوزه تخصصی من نیز به وضوح قابل مشاهده است. جمعیت شناسی و توسیعه آن، از جمله علوم نوپا در کشیور اسیت. امیا در حوزه پژوهشی آنچنان که باید و شاید توسط سیاست گذاران شناخته

پژوهشهای این حسوزه می تواند به برنامه ریسزی منطقهای و ملی کمک کند اما با توجه به این که مدت اندکی است وارد کُشور شده، بومی سازی نشّده و اهمیت آن شناخته نشده است. آنچه در این راســـتا دارای اهمیت است، این است که پژوهشها بايداز حالت سنتي خارج شوند، به روز شده و الگوهاي سنتي ۳۰۰ خود را به چارهجویی برای حل مسائل عمده دهد. پژوهش باید بـه تمام بخشهای مادی و معنــوی زندگی کمک و تحول بنیادین در آن ایجاد کند. برای رسیدن به درک درست از این وضعیت، باید بدانیم به کدام رشته ها نیاز است؟ آیا در منطقه و محل خاص جواب مى دهد؟ پژوهش هاى انجام گرفته چقدر كاربردى و تا چه ميزان براى توسعه علم بوده؟

رار کار پ باید بتوانیم جهانی بیندیشیم و بومی عمل کنیم. از دنی نمانیــم و این پژوهشها هم به روند حرکت کشــور کُمک کند. در این صورت اســت که به خودآگاهی علمی و آکادمیک دست می بابیم و هزینه های انجام گرفته در این راستا هم معنادار

اولین مساًله در باب پژوهش این است که ما در کشور مان به خاطر ضعف فرهناك تحقيق نتوانسته ايم تحقيق و پژوهش رانهادينه كنيم واين ضعف خود رابه شکلهای مختلف نشان می دهد. به عنوان مثال در بسیاری از رشته های دانشگاهی می بینیم تحقیق ها فرمایشی، کلیشهای و بادقت پایین انجام مى شـودوبه آن به منزله رفع تكليفي براى گرفتن درجه كار شناسي ار شديا دكترانگاه مى شود. همچنين اساسا بودجه هاى تحقيق غالبا بر اساس روابط، توزيع شده و تخصيص داده مي شود و آنها هم چندان ضمانتي براي داشتن اعُتُبار بالاندار نُد؛ صرفاانجام مي شوندُ تأرفع تكليف وبودجه تحقيقًاتي جذ شود. پس مشکل اُصلی تحقیق، عدم نهادینگی پژوهش در کشور و ضعف ر ب ق فرهنگ تحقیق مربوط است.

فرهند تحقیق مربوطاست. اگر خواستار این هستیم که در نسل جوان روحیه تحقیق و پژوهش وجود ناشته باشد اول از همه باید به برنامه برزی در سی آموزش و بورش نظر کنیم و تلاش شود تا تحقیق به عنوان بخش جدایی نابذیر هر در سی وجود داشته باشد و کود کان نوجوانان و حتی جوانان عادت کنند که برای در سی هایشان تحقیقی ر خوندان بوجوس وصی جوس ساله باید در برنامههای آموزش و پرورس هر چند جزیی داشته باشند. این مسأله باید در برنامههای آموزش و پرورش لحاظ شود مهارتهای تحقیق و پژوهش و روش تحقیق هم در کشور دچار ضعف است و بخشی از اختلالات از این مسأله نشأت می گیرند به تحقیقات -ژرفانگر «کاوش» و ته ژرفانگر «کاوشُ» و تحقیقات پهنانگر «پژوهش»گفته میشود و بازخوردها به نتایج تحقیقات نیز در کشور می تواند تعیین کننده باشد. هر کدام از انواع این ـــارى از مشكلات جامعه باشد و بنابراين مسئولان به خاطر فرار از پاسخگویی اجازه شکل گیری تحقیقات را نمی دهند.

أنهابه طورغير مستقيم باكم كردن بودجه هاوسخت تركردن شرايط تحقيق ناهموار كردن مسير تحقيق جلوى پژوهش هارامي گيرندوبه ظاهر به پايدارى

خودشان در پست کمک می کنند.

پژوهشوبهرهوریاززندگی

خودرنج می برنداساسا پژوهشگر مستقل بایدبودجه داشته باشدو این بودجه از طریق یک کارفرما در اختیار پژوهشگر قرار می گیرد. جالب است که وقتی گار فرماهادولتی نیستندانقاقا گرکتر. به نفع آنها باشد. به همین دلیل به تحقیقات خدشه بیشتری وار دمی شود. بنابراین در هر دو نوع تحقیقات به یک میزان آسیبهای قابل توجهی وجود .. حقیق و پژوهش یک فرهنگ است، وقتی می خواهیم غذایی را بیرون از

خانه به ترایز کند از کند از کند کا تا می اداره کا تا کا ت یا وقتی می خواهیم به مسافرت برویم چقدر دقت و تحقیق می کنیم که کجار ویم؟ از این مسائل کوچک تا تصمیمات بزرگ زندگی مثل انتخاب مساوره او زوجاج همگی نیازمند تحقیقات هستردهای هستند و ممک میکنند فرد کارش را با بهرموری بالاتری انجام دهد. بر همه واضح است که باید فرهنگ تحقیق و مهارتهای انجام تحقیق در حوزههای مختلف، . . ر پرورش داده شود.

رورس ۱۰۰۰ سود. وقتی ماعــادت نکر دهایم برای تصمیم گیری زندگیمــان در اموری که به وقتی ما عناست در دیده برای سیم بیری را حتی تحقیق های جدی نیاز است دست به تحقیق برنیم ما اهمای مناسب تحقیق نستیم، چون این بخش قضیه برایمان جدی نیست، با این شرایط نمی شود امید داشت که در جهان ســـوم تحقیقات بتوانند جایگاه موثر و خوبی داشته تحقيقهاى جدى نياز اسن امیدداشت که در جهان سوم تحقیقات بتوانند جایگاه موثر و خوبی داشته باشند.این رابگذاریددر کنار این که در کشور جهان سومی چون کشور ماتولید علمن دیک به صفر است، به طور کلے انگار علاقه داریوا: نتایج کشور های دیگر استفاده كنيم كهاين كارهم غارت كردن حاصل زحمات ديگران اس

شرطهاى خاك نخوردن پژوهشهادر كنج كتابخانهها

برای پاسخ به این پرسش که چگونه پژوهشهامی توانند به متن جامعه بیابند سد بایند در ابتلناین پرسش را مطرح کرد که اصولا پژوهشهابر چه اساسی در جامعه انجام می شود؟ واقعیت این است که پژوهش باید در گام اول مبتنی بر نیازها و مسائل يک جامعه شکل بگيرد تا بعد براساس اين مقدمه وارد جامعه یے جسد میں ہیں ہے۔ شہود و ہتواند نیاز های افراد جامعہ را برطرف کند. پژوهشی که کاملا به صورت مجرد و انتزاعہی و کاملامنفک از جامعہ انجام مىشسود پژوهش خُوپى نيسست و قطعانمى تواند نتايج خوبى داشته باشسد چون از دل جامعه به وجود نيامده و بعدها به بطن جامعه منتقل نمی شود. پس دانستن این نکته که پژوهشها رابا پژوهش حل کنیم. اگر قرار باشد ما در ذهنمان دغدغههای

انتزاعی داشته باشیم و تنها برای حل این مسائل به پژوهش ت بزنیم، نهایتا نتیجهای که از پژوهشها حاصل می شود دست، بزنیچه به پیدا نمیجه ی به از پروسسه حسی ر کتاب هایی است که در کنج قفسههای کتابخانه خاک می خورد و نمی تواند نتیجه مطلوب مورد نظر ما را داشته باشد کاربردی بودن، پیوند مستقیمی با این مسأله دارد که موضوع پژوهش هااز بردن ہے۔ دلمشکلاتبرآمدہود

از طرف دیگر شرطهایی نیاز است تا بتوان نتیجه پژوهشها رادر جاُمعه آجرایی کرد. مثلا یکی از مهم ترین شرطها این است که ارتباط گستر دهای بین بخشهای مختلف صنعتی، دولتی و خدماتی با بخش های علمی برقرار شسود چسرا که دی. بخش هابدون شسک دغدغه بخش هایی از جامعه است، مشکل یک بخش صنعتی وقتی به دانشگاه ارجاع داده می شود می تواند موضوع مهم یک پژوهش باشد که نتیجه آن به همان بخش و درنهایتبه جامعه تزریق شود. پس ارتباط این بخش هااز اهمیت ویژهایبرخورداراست.

پژوهشها در جامعه داشته باشد این است که دولت و حکومت

بدانند دولت خودبايد پيشقدم باشدو مشكلاتش رابه دانشگاهها ر.عی بگذارد و ببیند، بودجههایی که برای پژوهــش در نظر گرفته می شود درنهایت به پایان نامههای کتابخانهای تبدیل می شود. بهعنوان مثــال دولت صراحتا اعــلام کند که در مورد مســـأله . هدفمندی یارانه هانیاز به پژوهش های جدی دارد. کارهایی که درنهایت بتواند به جامعه ورود و مشکلات را حل کند. بدون شک کاری که در این زمینه انجام شود می تواند به جامعه ورود کند ری ر دی ر دی ر ... ر کی ر ... و بخشی از مشکلات راحل کند. بخش خصوصی هم می تواند همین کار را انجام دهد و با طرح دغدغه های خود مسأله های

ارتباط خوبى با پژوهشگاهها داشته باشند و دانشگاه هار ابه چنا

یک مکان بحران ساز نبینند بلکه آن را حُلال مشکلات جا

همین نار را انجم دسه و به س و بست سی خود سست پژوهش محور ایجاد کندواز آنهاراه حل بخواهد شرط سرمهم این است که سیاست زدگی باید از علم جدا شود. به این معناکه پژوهشگر انمان رامساله ساز ندانیم و مطمئن باشیم هر آنچه که آنهاخواهند گفت قرار نیست به ضرر کشور تمام شود باید به این مسأله توجه شود که دانشگاه مزاحم نیست

و مامی توانیم بسیاری از مشکلاتمان را با پژوهش حل کنیم. اگر ین تفکر را داشته باشیم که پژوهش در کشور مشکل ساز است

پژوهشهاپرهیز کنیم.متاسفانه یکزمانی در پژوهش روثر كمى مدمى شودوهمه پژوهشگرهابه سم ین هفتر راسته بندیم به روسی در سو همستان سال می میشود و همیه روسته مندان می کرد. پنچ چگونه به آنها چران کرد انتخابی که مشکلات ما در این کند اصلاح چنین نگاهی می تواند کمک برز کی به بیش در این در بورهش هادانت باشد مسأله آخری هم کمی ترافت نتاج چروهش ها را به بعث با در همی ترفی شما است که ورش را مشخص می کند نزدیک کند این است که بهشدت از مدگرایی و لوچار وزوم در